

SEIKKAILUKASVATUKSELLINEN TOIMINTAILTAPÄIVÄ LASTENSUOJELUN AVOHUOLLOSSA

LAB-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK), Sosiaalipedagoginen varhaiskasvatus

Kevät 2021

Henri Stork

Tiivistelmä

Tekijä Stork, Henri	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 28 + 4 liitettä	Valmistumisaika 2021 Kevät
Työn nimi Seikkailukasvatuksellinen toimintailtapäivä lastensuojelun avohuollossa		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Ohjaavan opettajan nimi, titteli ja organisaatio Kari Malin, lehtori, LAB-ammattikorkeakoulu		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio Mari Laitinen, vastaava ohjaaja, PHHYKY		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli seikkailukasvatuksellisen toiminnan toteuttaminen osana lastensuojelun avohuollon toimintayksikön arkea. Toiminta suunniteltiin ja toteutettiin yhteistyössä toimeksiantajan kanssa. Toiminnan tavoitteena oli lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen seikkailukasvatuksellisia menetelmiä hyödyntäen. Toiminnassa keskeistä oli kokonaisvaltaisen turvallisuuden huomioiminen.</p> <p>Opinnäytetyön teoriaosuudessa tarkasteltiin lastensuojelua, lastensuojelun menetelmiä sekä seikkailukasvatusta. Seikkailukasvatuksen osalta opinnäytetyön teoriaosuudessa syvennyttiin tarkastelemaan seikkailukasvatuksen luonnetta, seikkailukasvattajan taitoja sekä seikkailukasvatuksen keskeisiä käsitteitä kuten kokemuksellisuutta ja reflektiota.</p> <p>Seikkailukasvatuksellinen toimintailtapäivä toteutui Lapakiston retkeilyalueella tammikuussa 2021. Toiminnan teemoina olivat suunnistaminen, tulenteko ja talviretkeily. Seikkailukasvatukselliseen toimintaan osallistui neljä lasta ja kolme ohjaajaa. Toiminnan kautta esille nousi esille seikkailukasvatukselle ominainen ennakoimattomuus. Suunnitelmassa joustamalla oli mahdollista saavuttaa toiminnalle asetettuja tavoitteita.</p> <p>Seikkailukasvatuksellisella toiminnalla oli lapsien ja nuorten osallisuutta ja sosiaalisuutta vahvistava vaikutus. Seikkailuun osallistuminen ja toteuttaminen oli mieleistä myös toimintayksikön ohjaajille. Toiminta herätti ajatuksia ja keskustelua työyhteisössä turvallisuuden ja osallisuuden näkökulmasta. Seikkailukasvatuksellisen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa tulee huomioida lasten ja nuorten yksilölliset eroavaisuudet.</p>		
Asiasanat Seikkailukasvatus, lastensuojelu, osallisuus, reflektio, kokemuksellisuus, vertaisryhmätoiminta		

Abstract

Author Stork, Henri	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2021 Spring
	Number of Pages 28+ 4 attachments	
Title of Publication Adventure education in open child welfare		
Name of Degree Bachelor of Social services		
Name, title and organization of the supervising teacher Kari Malin, senior lecturer, LAB University of Applied Sciences		
Name, title and organization of the client Mari Laitinen, supervisor, PHHYKY		
Abstract <p>The purpose of thesis was to implement adventure education in open child welfare. The adventure was planned and implemented in cooperation with open child welfare institution. The aim of the adventure was to assert children's participation using methods of adventure education. The theory of thesis was focused on adventure education, child welfare and methods in child welfare. The theory of adventure education observed mainly the theory of reflection and learning by doing.</p> <p>The adventure took place in Lapakisto recreation area in January 2021. Themes of the adventure were orienteering, winter excursion and making fire. 4 children and 3 instructors took part in the peer group activity. The adventure raised anticipated effects on children but also the unexpected nature of adventure education. To achieve the objectives of the adventure education was essential to modify the plan in the action.</p> <p>Adventure education had asserting impact on children's participation and communication between group members. Taking part in the action was interesting also for the instructors. The action attracted discussion about safety and participation at the institution. Special needs of the children must take into consideration in planning of adventure education.</p>		
Keywords Adventure education, child welfare, participation, reflection, learning-by-doing, peer group activities		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Toiminnallisen opinnäytetyön lähtökohdat.....	2
2.1	Tarkoitus ja tavoite.....	2
2.2	Toimeksiantaja	2
3	Lastensuojelu	3
3.1	Lastensuojelun tarkoitus ja tavoite	3
3.2	Avohuollon lastensuojelu	4
3.3	Sijointus avohuollon tukitoimena.....	5
3.4	Lastensuojelun menetelmät	6
3.5	Lastensuojelun asiakkaat.....	7
4	Seikkailukasvatus	9
4.1	Seikkailukasvatuksen historiaa ja käsitteitä.....	9
4.2	Seikkailukasvatuksen luonne	10
4.3	Seikkailukasvattajan taidot.....	11
4.4	Kokemuksellisuus ja reflektio	12
5	Seikkailukasvatus ja lastensuojelu	14
5.1	Kehityksellinen ja terapeuttinen seikkailukasvatus	14
5.2	Ryhmätoiminta ja seikkailukasvatus lastensuojelussa	14
6	Toiminnan toteuttaminen	16
6.1	Toimintasuunnitelma.....	16
6.2	Toiminnan arviointisuunnitelma.....	17
6.3	Turvallisuus	18
6.4	Toiminnan kuvaus.....	18
7	Arvioinnin tulokset.....	23
7.1	Ohjaajien arviointi	23
7.2	Lasten arviointi	23
7.3	Itsearviointi	24
8	Pohdinta	25
8.1	Eettisyys	25
8.2	Kehittämisideat	26
8.3	Johtopäätökset	27
	Lähteet	29

Liitteet

Liite 1. Toimintasuunnitelma

Liite 2. Arvioitilomake

Liite 3. Turvallisuussuunnitelma ja riskianalyysi

Liite 4. Arvioitilomake lapsille

1 Johdanto

Lastensuojelun varsinainen tehtävä on lasten suojelutehtävä, mutta myös lasten kasvuoloihin vaikuttaminen sekä vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä. Lapsen ja perheen elämäntilannetta pyritään tukemaan ensisijaisesti avohuollon tukitoimilla, jotka räätälöidään yksittäisen lapsen ja perheen tarpeisiin. (THL 2021.)

Lastensuojelun lakisäätöiden ja eettinen lähtökohta on lapsen edun kannalta toimiminen. Lapsen edun kannalta keskeistä on lapsen osallisuuden huomioiminen lasta koskevissa asioissa. Lapsen osallisuus tarkoittaa sitä, kuinka lapsi voi vaikuttaa omaan etunsa toteutumiseen määrittelemällä, osallistumalla ja arvioimalla tehtyjä toimia. Lapsen osallisuuden toteutuminen tarkoittaa myös kuulumista laajempaan ympäristöllä vallitsevaan yhteisöön. Mahdollisuus vaikuttaa yhteisön asioihin lisää yksilön merkitystä yhteisössä ja siten vahvistaa identiteetin rakentumista. (Hotari, Oranen & Pösö 2013, 149.)

Sosiaali- ja terveysalan uudistuessa myös lastensuojelua kehitetään. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman tavoitteena on järjestelmän ja työn kehittämisen ohella osallisuuden ja vuorovaikutuksen vahvistaminen. (Petrelius & Eriksson 2018, 9.) Lastensuojelun uudistuessa myös menetelmät uudistuvat ja pyrkimyksenä on vastata paremmin lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin. Nuorten tarpeisiin voidaan vastata lisäämällä toiminnallisuutta ja ryhmätoimintaa suojelutehtävän ja toimistotapaamisten rinnalle. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 201.)

Ajatus seikkailukasvatuksellisen toiminnan toteuttamisesta toiminnallisena opinnäytetyönä syntyi halusta kehittää lastensuojelun avohuollon toimintamenetelmiä sekä aktivoida lastensuojelun avohuollon toimintayksikköön sijoitettuja lapsia ja nuoria. Aihe herätti kiinnostusta lastensuojelun toimintayksikön työntekijöissä sekä asiakkaissa. Opinnäytetyön suunnittelu käynnistyi yhteistyössä toimeksiantajan kanssa syksyllä 2021.

Seikkailukasvatus on tavoitteellinen ja kasvatuksellinen menetelmä, jolla pyritään tukemaan yksilön kasvua, oppimista ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Karppinen, Marttila & Saaranen-Kauppinen 2020, 18.) Aikaisemmin avohuollon lastensuojelussa toteutetussa seikkailukasvatuksessa on huomattu, että toiminta voi tukea yksilön sisäistä motivaatiota, auttaa hahmottamaan sosiaalisia rooleja sekä tulevaisuutta (Kujala 2015, 74).

Opinnäytetyön tavoitteena on toteuttaa seikkailukasvatuksellinen iltapäivä osana lastensuojelun avohuollon toimintayksikön arkea. Seikkailukasvatuksellisen toiminnan tavoite on vahvistaa lasten ja nuorten osallisuutta, vahvistaa heidän sosiaalisia taitojansa sekä yhdistää lapsia ja nuoria.

2 Toiminnallisen opinnäytetyön lähtökohdat

2.1 Tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää avohuollon lastensuojelussa käytettäviä toiminnallisia menetelmiä sekä tarjota lastensuojelun asiakkaille mahdollisuus arjesta poikkeavaan ja mielekkääseen toimintaan. Toiminta perustuu tavanomaisesta poikkeavan ympäristön ja toiminnan tarjoamiin mahdollisuuksiin. Luonnossa tapahtuva toiminta tarjoaa mahdollisuuden rauhoittua ja vahvistaa yksilön omaa tietoisuutta refleктоivan otteen avulla.

Opinnäytetyön tavoitteena on toteuttaa seikkailukasvatuksellisen toimintailtapäivä osana lastensuojelun avohuollon toimintayksikön arkea. Seikkailukasvatuksellisen toiminnan tavoite on vahvistaa lasten ja nuorten osallisuutta sekä vahvistaa heidän sosiaalisia taitojansa. Tavoitteena on tarjota lapsille mahdollisuus turvalliseen ja yhteisölliseen seikkailutoimintaan. Toiminnalla pyritään tarjoamaan lapsille positiivinen kokemus ryhmätoiminnasta luontoseikkailun avulla. Toiminnan osatavoitteena on madaltaa ohjaajien kynnystä toteuttaa erilaista toimintaa toimintayksikön arjessa ja ennen kaikkea kannustaa toteuttamaan toimintaa luonnossa. Lapsille ja nuorille pyritään aikaansaamaan positiivinen kokemus myönteisen tunnistamisen ja osallisuuden vahvistamisen avulla.

Tavoitteet on laadittu yhteistyössä toimintayksikön kanssa ja keskeiseksi yhteiseksi tavoitteeksi toiminnalle muodostui kokonaisvaltainen turvallisuus. Turvallisuuden merkitys korostuu työssä, jossa lapset ja nuoret ovat kokeneet turvattomuutta elämänsä aikana.

2.2 Toimeksiantaja

Opinnäytetyön tilaaja on lastensuojelun avohuollon toimintayksikkö. Lastensuojelun toimintayksikössä on kaksi osastoa, jossa molemmissa on viisi paikkaa lapsille ja nuorille. Kuntouttavat jaksot ovat tarkoitettu 6–17-vuotiaille lapsille ja jakson kesto on noin 3–6 kuukautta. Osastoilla tehdään kolmivuorotyötä 14 ohjaajan ja vastaavan ohjaajan voimin. Sijoituksen tarkoituksena on kuntouttava työ ja tavoitteena on lapsen ja perheen kokonaisvaltainen tukeminen. Työtä tehdään tavoitteellisesti yhteistyössä koko perheen kanssa.

Toimintayksikön ohjaajat ovat aikaisemmin toteuttaneet erilaisia retkiä luontoon, tapahtumiin sekä elämyspuistoihin. Yksikköön avohuollon tukitoimena sijoitettujen lasten ja nuorten tilanteet vaihtelevat paljon.

3 Lastensuojelu

3.1 Lastensuojelun tarkoitus ja tavoite

Lastensuojelulaissa keskiössä on lapsen etu. Laki pyrkii turvaamaan lapsen oikeutta turvalliseen kasvuun ja kehitykseen turvallisen kasvuympäristön ja erityisen suojelun avulla (Lastensuojelulaki 417/2007, 1§). Lastensuojelun tavoitteena on ongelmien ennalta ehkäiseminen ja varhainen puuttuminen (Lastensuojelulaki 417/2007, 4§). Lastensuojelu on arvoperustaista ja pohjautuu Suomen perustuslakiin (Finlex). Lapsen oikeuksien vaalimisesta on määritetty myös Euroopan ihmisoikeussopimuksessa sekä Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimuksessa (THL 2021).

Lastensuojelulaki painottaa lapsen edun huomioimisen kaikissa viranomaisen toteuttamissa toimenpiteissä sekä lapsen edun toteutumisen vahvistaminen lapsen osallistumisen oikeuden, erityisen suojelun sekä julkisen vallan velvollisuuden kautta. Tämä tarkoittaa, että julkisella vallalla on lapselle ja perheelle palveluita järjestäessään velvollisuus varata riittävät voimavarat. (Räty 2015, 1.) Lapsen edun kannalta tulee erityisesti huomioida lapsen osallisuus, johon kuuluu mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen, puhevallan käyttö sekä edunvalvojan mahdollisuus (Saastamoinen 2010, 65). Lapsen mielipide ja toiveet on huomioonotettava iän ja kehitystason mukaisesti. Lapsen mielipiteen voi jättää selvittämättä ainoastaan, jos se vaarantaa lapsen terveyden tai kehityksen tai se on ilmeisen tarpeetonta. (Saastamoinen 2010, 67–68.)

Lastensuojelun keskeisiä arvoja ovat ihmisten yhdenvertaisuus ja tasa-arvoinen kohtelu. Perustuslain (731/1999, 6§) mukaan kaikkia ihmisiä on lähtökohtaisesti kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, mikä koskee niin lapsia kuin aikuisiakin. Lainsäädännön ja ihmisoikeussopimusten lisäksi lasten oikeuksia turvaa lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun keskeiset periaatteet. Näitä periaatteita ovat lapsen etu, koko perheen ja vanhempien tukeminen, osallisuus, yhdenvertaisuus, suhteellisuusperiaate, suunnitelmallisuus ja palvelujen oikea-aikaisuus. Periaatteiden lisäksi todetaan myös, että lastensuojelussa on ensisijaisesti käytettävä avohuollon tukitoimia. (THL 2021.)

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu on lastensuojelua, joka alkaa lastensuojelun asiakkuuden syntyessä. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu käsitteenä sisältää asiakassuunnitelman laatimisen, avohuollon toimenpiteet, kiireellisen sijoituksen, huostaanoton, sijaishuollon järjestämisen ja jälkihuollon. Aloitusvaiheessa perheen tilanne ja tarpeet pyritään kartoittamaan huolellisesti. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä huolehtii asiakasprosessin etenemisestä ja lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun koordinoinnista. (THL 2021.) Vastaavan sosiaalityöntekijän on tavattava henkilökohtaisesti lapsi riittävän

usein. Lastensuojelun asiakkuuden alkaessa on laadittava asiakassuunnitelma, josta ilmenee olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan. Lisäksi on mainittava tuen tarve, palvelut ja tukitoimet, joilla pyritään saavuttamaan kirjatut tavoitteet asiakassuunnitelmassa mainitussa ajassa. Asiakassuunnitelmasta tulee laatia yhteistyössä lapsen huoltoon osallistuvat tahojen kanssa, mikäli sille ei ole estettä. (Räty 2015, 268–271.)

Reinikaisen (2013, 138) mukaan lapsen ja perheen tukeminen myönteiseen muutokseen on lastensuojelun yleinen tavoite. Inkinen puolestaan (2018, 51) näkee, että lasten ja nuorten selviytymiskyvyn vahvistaminen on lastensuojelun tehtävän. Sekä Reinikainen että Inkinen ajattelevat, että vahvistamalla yksilön olemassa olevia voimavaroja voidaan saavuttaa myönteinen muutos. Kokko (2006) kuvaa muutoksen syntyä ja prosessia voimaantumisenä, jonka seurauksena yksilön voimavarat lisääntyvät (Reinikaisen 2013, 138 mukaan). Voimaantumisen kannalta lapsen osallisuus tulee huomioida osana lastensuojelua siten, että lapsi kokee prosessin dialogisena. Prosessin aikana lapsen näkemyksiä kuunnellaan ja hänelle annetaan tietoa tilanteesta yksilölle ja ikätasolle sopivalla tavalla. (Reinikainen 2013, 142–143.)

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) on pyrkinyt uudistamaan lastensuojelua systeemisen toimintamallin avulla. Pyrkimyksen taustalla on ajatus perheiden pitämisestä yhdessä varhaisen tuen avulla. Lastensuojelun systeeminen toimintamalli perustuu lapsilähtöisyyteen, asiakkaiden osallisuuteen, perheterapeuttiseen ymmärrykseen ja kohtaamiseen. (Lahtinen ym. 2018, 111.)

3.2 Avohuollon lastensuojelu

Lastensuojelun tarpeen ilmetessä on sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen aloitettava viipymättä avohuollon tukitoimet (Lastensuojelulaki 2014, 1302). Avohuollon tukitoimien on tarkoitus tukea ja edistää lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea lapsen hoidosta vastaavia henkilöitä kasvatustehtävässä. Avohuollon tukitoimia on toteutettava yhteistyössä vanhempien tai huoltajien kanssa, mikäli se on mahdollista. (Räty 2015, 311.) Lapsen ollessa yli 12-vuotias on myös hänen annettava suostumus avohuollon tukitoimien järjestämisestä. Avohuollon tukitoimien on perustuttava vapaaehtoisuuteen ja yhteistoimintaperiaatteeseen. (Räty 2015, 314.)

Lastensuojelun avohuollon tukitoimia ovat muun muassa tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, taloudellinen tuki, kuntouttamista tukevat palvelut, tehostettu perhetyö, perhekuntoutus sekä muut tukitoimet (Lastensuojelulaki 2007, 36§). Muut tukitoimet eivät ole rajoitettuja, vaan tuki voi olla millainen tahansa, jolla on pyrkimys ehkäistä tai

poistaa lapsen tai perheen ongelmia tai parantaa lapsen ja perheen elämäntilannetta ja siten edesauttaa asiakassuunnitelmassa mainittuihin tavoitteisiin pääsemistä. (Räty 2015, 322.) Avohuollon tukitoimia ei kuitenkaan voi käyttää ilman asianomaisten hyväksymistä (Heino 2013, 87).

3.3 Sijoitus avohuollon tukitoimena

Avohuollon lastensuojelun sijoitus on suunnitelmallinen rajattu tukitoimi, jonka tavoitteena on tuen tarpeen arviointi, kuntouttava työ tai väliaikaisen huolenpidon järjestäminen. Tällöin lastensuojelun asiakassuunnitelmassa määritetään muiden asioiden lisäksi myös sijoituksen tarkoitus, tavoitteet sekä ajankohta, jolloin tavoitteiden toteutumista arvioidaan. Sijoitus toteutetaan lähtökohtaisesti yhteistyössä vanhemman tai huoltajan kanssa. Mikäli avohuollon tukitoimena sijoitettava lapsi on yli 12 vuotta, myös häneltä tarvitaan suostumus sijoitukseen. Avohuollon tukitoimena tapahtuvan sijoituksenkin aikana huoltaja päättää lapsen asioista eikä yhteydenpitoa voida rajoittaa tai käyttää lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä. Avohuollon sijoitus on lyhytaikainen ja epäiltäessä pidempää tarvetta sijoitukselle, on ruvettava valmistelemaan huostaanottoa tai sijaishuoltoa. Avohuollon tukitoimena tapahtuvan sijoituksen tavoitteena on lapsen ja perheen kuntoutuminen. (THL 2021.)

Niin huostaanotossa kuin avohuollon sijoituksessa on muistettava, että lapsen kannalta on kyse erityisestä siirtymätilanteesta. Hyvin hoidettu laskeutuminen sijaishuoltopaikkaan vahvistaa sijoituksen vaikuttavuutta. (Laakso & Enroos 2016, Aarnion 2018, 136 mukaan.) Sijoituspaikan valintaa tulle harkita lapsen yksilökohtaisen edun kannalta (Lahtinen ym. 2018, 112).

Avohuollon sijoituksen loppuessa lapsi palaa lähtökohtaisesti sen huoltajan luokse, jolla on oikeus päättää lapsen asioista. Mikäli avohuollon sijoitus todetaan riittämättömäksi, on tehtävä huostaanottopäätös tai hakemus huostaanotosta. Tilanteessa päätösvalta on edelleen lapsen huoltajalla. (Räty 2015, 333.) Lapsen sijoittaminen tai huostaanotto on viimesijainen toimenpide, mikäli avohuollon tukitoimet eivät saavuta haluttua vaikutusta (Aaltonen & Heikkinen 2013, 197). Tällöin huostaanottopäätöksessä tulee ilmetä avohuollon tukitoimien toimimattomuus, riittämättömyys tai mahdottomuus järjestää tukitoimia (Räty 2015, 366).

3.4 Lastensuojelun menetelmät

Lastensuojelutyö ja erityisesti lastensuojelun avohuollon työ edellyttää tiivistä vuorovaikutusta. Asiakassuunnitelman tavoitteet, keinot ja perusteet kirjataan yhdessä asiakkaan kanssa. Myös lastensuojelun sosiaalityössä yleisimmät menetelmät ovat perustuneet puheeseen ja kieleen sekä aikuisen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. (Kaikko & Friis 2013, 108-112.) LAPE- hankkeen uudistaessa lastensuojelua, myös lastensuojelun menetelmät uudistuvat. Systemisessä lastensuojelussa käytettävät menetelmät perustuvat vuorovaikutuksen ympärille. Systemisen ja perheterapeuttisen lastensuojelun taustalla vaikuttavat muun muassa dialogisuus, ratkaisukeskeisyys ja narratiivisuus. (Civil 2018, 100–103.)

Lastensuojelun perusta, suojelutehtävä, sisältää itsessään kontrolloivan elementin (Bardy 2009, Alhon, Rasan ja Vuolukan 2018, 88 mukaan). Aaltosen ja Heikkisen (2013, 201) mukaan toiminnallisille työmalleille olisi tarvetta varsinkin nuorten osalta. Toiminnalliset työmallit antaisivat tilaa lasten ja nuorten omalle toimijuudelle aikuiskeskeisessä palvelujärjestelmässä. Erilaisia vertaisryhmätoimintoja voidaan hyödyntää toiminnallisina ja terapeuttisina menetelminä. Pekkarisen ja Hästbackan (2018, 246) mukaan vertaisryhmätoiminnasta on hyviä kokemuksia niin koulukodeista kuin lastensuojelun avohuollosta. Aaltonen ja Heikkinen (2013, 205) mukaan vertaisryhmä voi olla ainutlaatuinen paikka kokea arvostusta ja saada myönteistä palautetta muuten negatiivisessa ympäristössä elämään tottuneille lastensuojelun avohuollon lapsille ja nuorille.

Lastensuojelun parissa työskennellessä on huomioitava negatiivisen kierteen uhka. Lapsen saadessa ikäisistään poikkeavaa tukea ja kohtelua, hän tulee tietoiseksi omista ongelmistaan. Riskinä ongelmien esiin nousemisessa on minäkuvan muuttuminen kielteiseksi ja omanarvontunnon heikkeneminen. Hyväntahtoinen varhainen puuttuminen voi siis vahvistaa jo olemassa olevia ongelmia. (Kallio, Korkeamäki & Häkli 2015, 14–15.) Toisaalta Heinon (2013, 93) mukaan puuttumatta jättäminen voi mahdollistaa tilanteen kriisiytymisen ja pakottaa kiireellisiin toimiin ryhtymisen.

Myönteinen tunnistaminen on hyvinvointia edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä toimintaperiaate, jonka tavoitteena on arvokkuuden ja osallisuuden kokemuksen vahvistaminen. Myönteiseen tunnistamiseen perustuvia menetelmiä ovat voimaannuttava valokuvaus, Lapset puheeksi -keskustelu, neuropsykiatrinen Nepsy-valmennus, Pesäpuu ry:n toiminnalliset kortit sekä muut ratkaisukeskeiset menetelmät. (Kallio, Korkeamäki & Häkli 2015, 23.) Traumaattisia kokemuksia kokeneiden lasten kanssa hyödyllisiä menetelmiä ovat viireystilaa ja tunteiden käsittelyä vahvistavat menetelmät. On tärkeää huomioida myös

turvallisuuden tunne, ennakoitavuus ja voimavarojen vahvistaminen ammatillisen tuen avulla. (Alatalo & Kantoluoto 2018, 189.)

Nuorille tarkoitettuihin avohuollon tukitoimiin käytetyt kustannukset ovat kasvaneet, mutta samalla vaikuttavuus ei ole parantunut. Mielenterveys- ja päihdepalveluiden on todettu olleen riittämättömiä huostaanottoja koskevassa tutkimuksessa. Ongelmina ovat olleet myös tukipalveluiden puute sekä nuorten kieltäytyminen tarjotusta tuesta. (Heino ym. 2016, Pekkarisen & Hästbackan 2018, 241 mukaan.)

Uudenlaista menetelmää kokeiltaessa on työntekijän perehdyttävä menetelmään sekä asiakkaalle että toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin, jotta menetelmästä olisi hyötyä asiakkaalle ja työntekijälle. (Kaikko & Friis 2013, 112.) Myös Alatalon ja Kantaluodon (2018, 192) mukaan oleellista on, että työntekijä tuntee niin lapsen kuin menetelmänkin. Uuden menetelmän käyttöönotossa on samalla kuitenkin aina huolehdittava, että suojelutehtävä ja siihen liittyvät ensisijaiset tehtävät tulevat hoidetuksi (Civil 2018, 100).

3.5 Lastensuojelun asiakkaat

Lastensuojeluilmoitusten määrä kasvoi 7 prosenttia vuonna 2019 edelliseen vuoteen verrattuna. Myös kiireellisten sijoitusten määrä kasvoi 4 prosenttia vuonna 2019. Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärät laskivat edelliseen vuoteen verrattuna 4 prosenttia. Lastensuojelun avohuollon asiakkaita Suomessa vuonna 2019 oli 4,3 prosenttia 0–20-vuotiaista. Avohuollon asiakkaista prosentuaalisesti eniten oli 16–17-vuotiaita, 5,9 prosenttia väestön samanikäisiin verrattuna. (THL 2020, 12.)

Vaikeassa elämäntilanteessa on usein monia syitä, mutta usein syynä on vanhempien jaksamattomuus, avuttomuus tai osaamattomuus. Niin huostaanotettujen kuin avohuollon sijoitettujen lasten kohdalla on yleistä perheen sisäiset ristiriidat. Huostaanotettujen lasten vanhemmilla on tilastollisesti enemmän mielenterveysongelmia kuin avohuollon sijoitetuilla. Myös päihteiden käyttö on varsin yleistä lastensuojelun asiakkailla ja varsinkin pienten lasten huostaanoton taustalla näkyy äitien päihteidenkäyttö. (Heino 2013, 97.) Sijoitettujen lasten elämään vaikuttaa usein myös perheen traumatausta ja vaikeat elämän tilanteet. (Heino ym. 2016; Vierula 2016; Aarnion 2018, 136 mukaan.)

Lastensuojelulaitoksiin sijoitetut nuoret kokevat ikäisiinsä verrattuna enemmän koulunkäyntivaikeuksia ja väkivaltaa. (Ikonen ym. 2017; Aarnion 2018, 136 mukaan.) Myös Hei non (2013, 98) mukaan koulunkäyntivaikeudet ja väkivaltakokemukset ovat yleisiä lastensuojelun asiakkailla. Sosiaalityöntekijöiden mukaan lastensuojelun lapset ja nuoret ovat

usein sosiaalisia ja selviytyviä, mutta heidän käytöksestään heijastuu rajattomuus, väsymyys ja hallitsevuus. Osa lapsista ja nuorista on sosiaalityöntekijöiden mukaan pelokkaita ja syrjäänvetäytyviä.

Myös sijoituksen alkaminen voi olla kriisi sijoitetulle lapselle tai nuorelle. (Heino ym. 2016; Laakso 2009; Aarnion 2018, 136 mukaan.) Varsinkin huostaanottoilanteessa voi lapsi tai nuori reagoida äärimmäisellä tavalla alistuen tai käyttäytyen itsetuhoisesti (Heino 2013, 98).

4 Seikkailukasvatus

4.1 Seikkailukasvatuksen historiaa ja käsitteitä

Seikkailukasvatuksellista toimintaa on toteutettu käytännössä Suomessa jo pitkään, mutta käsitteenä seikkailukasvatus sai alkunsa 1980-luvulla, kun saksalaisen Kurt Hahnin kehittämää toimintaa esiteltiin Suomessa (Telemäki 1986, Niemisen 2020, 39 mukaan). Samaan aikaan on käytetty myös elämyspedagogiikan (erlebnispädagogik) käsitettä, mikä on aiheuttanut sekaannusta toimijoissa. Elämyspedagogiikka juontaa juurensa saksalaiseen perinteeseen, kun taas seikkailukasvatus (adventure education) on saanut alkunsa englanninkielisessä ympäristössä. Suomessa käsitteitä on käytetty synonyymeinä sekä yhdistelminä. Käytettävän käsitteen valitsemiseen on vaikuttanut muun muassa toimijan tausta-ajattelu, perinteet sekä toiminnan pedagoginen luonne. (Marttila 2016, 33.)

Seikkailukasvatuksen parissa käytettävät käsitteet ovat Karppisen ja Latomaan (2015, 39) mukaan kulttuurisidonnaisia ja seikkailukasvatuksen ja elämyspedagogiikan erottelu voi olla vaikeaa. Keski-Euroopassa syntyneen elämyspedagogiikan ja englantilaisen seikkailukasvatuksen lisäksi suomalaisessa seikkailu- ja elämyspedagogiikassa vaikuttaa vahvasti suomalainen eräperinne (Karppinen & Latomaa 2015, 44). Vaikka seikkailukasvatus ja elämyspedagogiikka ovat tarkoittaneet samaa monille suomalaisille toimijoille, niin Marttilan (2016, 37) mukaan seikkailukasvatus eroaa elämyspedagogiikasta sen tuoman jännityksen kautta.

Karppinen (2015, 55) jäsentää elämys- ja seikkailupedagogiikan käsitteitä osana toiminnallisia menetelmiä, jonka alla elämyspedagogiikka tapahtuu. (kuviot 1.) Elämyspedagogiikka sisältää Karppisen mukaan seikkailupedagogiikan.

Kuvio 1. Elämys- ja seikkailupedagogiikka osana toiminnallisia menetelmiä. (Karppinen 2015, 55)

Suomessa käytetään edelleen käsitettä seikkailu- ja elämyspedagogiikka, mutta seikkailukasvatus on käsitteenä yleistymässä seikkailukasvatusverkoston kehittämistyöryhmän toiminnan myötä. Elämys- ja seikkailupedagogiikan toimijoita yhdistävä seikkailukasvatusverkosto käyttää yhtenäisesti käsitettä seikkailukasvatus. Kehittämistyöryhmän tavoitteena seikkailukasvatuksen valtakunnallinen kehittäminen, alan toimijoiden yhdistäminen sekä kehittämistarpeiden ja toimenpiteiden linjaaminen. (SNK 2021.)

4.2 Seikkailukasvatuksen luonne

Seikkailukasvatus on seikkailun hyödyntämistä kasvatuksellisenä tarkoituksena, jolla pyritään edistämään kasvua, oppimista ja hyvinvointia. Seikkailukasvatuksen elementtejä ovat ennakoimattomuus ja yllätyksellisyys, mutta samalla se on oltava suunniteltua ja tavoitteellista. (Karppinen, Marttila & Saaranen-Kauppinen 2020, 18.) Seikkailukasvatukselle ominaista on prosessimaisuus, dialogisuus, reflektiivisyys ja osallistujien voimavarojen pohjalta toimiminen (Suomen nuorisokeskukset ry 2021).

Tavoitteellinen elämys- ja seikkailupedagogiikka sisältää tavoitteen, elämyksellisen tai seikkailullisen toiminnan ja toiminnan aikana tapahtuvan reflektoinnin (Karppinen & Latomaa 2015, 72–73). Keski-Euroopassa syntyneen elämyspedagogiikkaan juurensa juontava seikkailukasvatus on arvoperustaista, jossa tärkeää on vastuullisuuden,

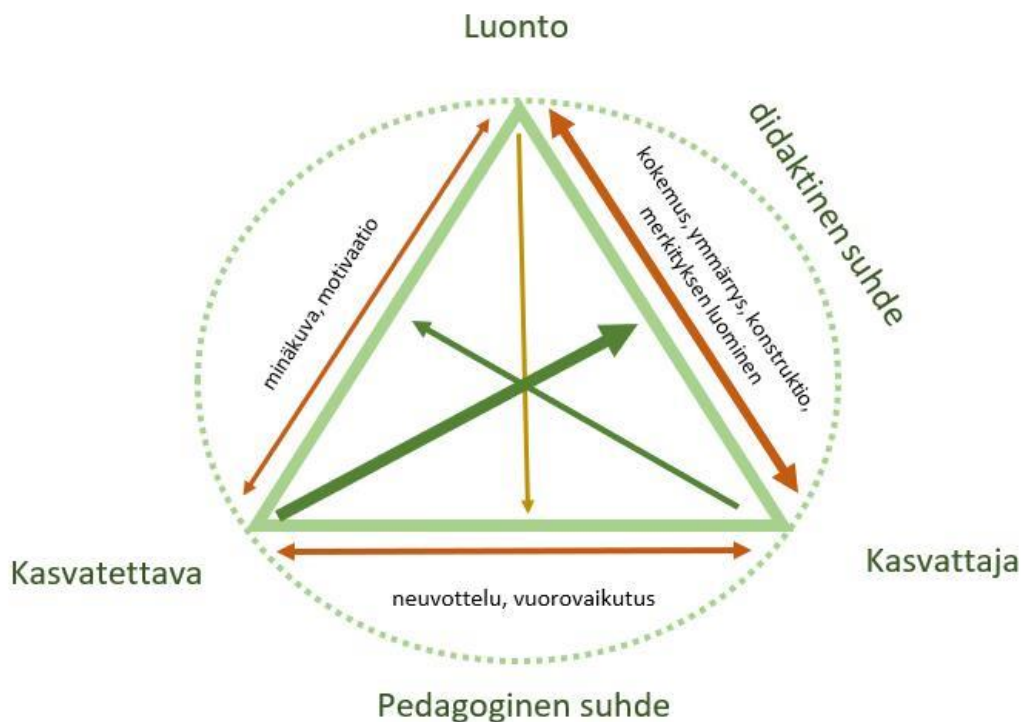
suvaitsevaisuuden, lähimmäisen rakkauden, auttamisen ja yhteisöllisyyden vaaliminen (Telemäki 1998, Marttilan 2016, 47 mukaan). Seikkailu on elämysten kokemista, uuden kohtaamista, muutoksiin reagoimista ja uusien vaikutuksien syntymistä. Seikkailukokemusten yhtenä tavoitteena on osallistujien arjen selviytymistaitojen parantaminen. (Virtanen 2011, 10–11.) Haasteesta selviytyminen voi metaforana tukea jokapäiväisessä elämässä (Marttila 2020, 167).

Seikkailu voidaan Mortlockin (1984) mukaan jakaa neljään osa-alueeseen: leikkiin, seikkailuun, rajaseikkailuun ja epäseikkailuun. Leikin tasolla toiminta on helppoa ja toiminta aiheuttaa osallistujissa ristiriitaisia tunteita. Seikkailun tasolla vallitsee tilanteen jännityksestä huolimatta hallinnan tunne. Yksilö hyödyntää omaa tietouttaan ja taitojaan sekä nauttii oppimisesta. Rajaseikkailun tasolla yksilö tiedostaa vaaran olemassaolon eikä tilanne ole täysin hallinnassa. Tilanteen purkautuessa onnistumisen tunne on suuri ja rajaseikkailun tason kokemukset säilyvät vahvasti muistoissa. Epäseikkailun tasolla tilanne ei ole yksilön hallinnassa, ja tuntemukset ovat negatiivisia ja siksi epäseikkailun tasolle ei tule tietoisesti mennä, koska tilanne voi aiheuttaa onnettomuuden ja kokemus voi olla traumaattinen. Seikkailun aikana liikutaan usealla tasolla sopivan tasoisten vaikeuksien voittaminen voi auttaa löytämään elämisen arvon. (Keskinen 2015, 22–24.)

Seikkailukasvatuksen on oltava kokonaisvaltaisesti turvallista. Pietilän (2020, 191) mukaan metakognitiiviset taidot kehittyvät turvallisessa ympäristössä. Marttilan (2016, 52) mukaan oppijan omaa kasvua tukee turvallinen yhteisöllisyys ja Karppisen (2005, 73) mukaan seikkailutoiminnan pyrkimyksenä on turvallinen kasvu- ja oppimisprosessi. Jännitystä voi turvallisesti lisätä yllätyksellisyyden avulla tavanomaisesta poikkeavalla tavalla. (Marttila 2020, 170.)

4.3 Seikkailukasvattajan taidot

Seikkailullisella toiminnan avulla pyritään kasvattamaan vaikutukseen kasvatettavassa. Toiminta jakautuu suunnitteluun, oppimistapahtumaan sekä arviointiin. Seikkailukasvattajan ja kasvatettavan lisäksi toiminnan osatekijöinä nähdään sisältö ja toimintaympäristö. Olennaista seikkailukasvatuksellisessa toiminnassa on didaktinen suhde (kuvio 2), jonka tavoitteena on kokonaisvaltainen kasvu. (Karppinen 2020, 95.)

Kuvio 2. Didaktinen kolmiomalli (Uljens 1997; Kansanen & Meri 1999; Siljander 2002; Kansanen 2004; Ulvinen 2017; Karppisen 2020, 101 mukaan)

Seikkailukasvatuksessa kasvattajan taidot voidaan jakaa henkisiä ja sosiaalisia menetelmiä hyödyntäviin pehmeisiin taitoihin (soft skills), käytännöllisiä, teknisiä ja lajikohtaisia menetelmiä hyödyntäviin koviin taitoihin (hard skills) ja kognitiivisia ja tietoutta hyödyntäviin metataitoja (meta skills). (Priest & Gass 2018, Karppisen 2020, 95 mukaan.) Karppisen (2005, 63) mukaan metataitojen avulla luodaan käsitteellinen kokonaisuus, jossa yhdistyy kovat ja pehmeät taidot.

4.4 Kokemuksellisuus ja reflektio

Seikkailukasvatuksellisessa toiminnassa kohdataan uusia ja jännittäviä tilanteita. Kokemukset aiheuttavat yksilöissä erilaisia muutoksia. Reflektoinnilla on tärkeä merkitys oppimisprosessissa, jossa kokemusten merkitysten uudelleen tulkinta muokkaa ymmärrystä ja arvottamista (Marttila 2020, 163). Elämys- ja seikkailupedagogiikan oppimista kuvastaa kokonaisvaltaisuus, reflektiivisyys ja konstruktivisuus. Käsitteet käsi, pää ja sydän kuvaavat pedagogiikan olemusta, jossa ihminen nähdään kokonaisvaltaisesti. (Telemäki 1998, Marttilan 2016, 47 mukaan.)

Kokemuksellinen oppiminen on spiraalinomainen prosessi. Uusia kokemuksia kohdatessa ja reflektoidessa yksilön oppiminen on mahdollista. Oppiminen on usein myös sosiaalista toimintaa, sillä muutos syntyy yksilön persoonallisuuden ja ulkoisten tekijöiden vuorovaikutuksessa. (Mäkinen 2005, Marttilan 2016, 51 mukaan.) Kokemuksellisen lähestymistavan taustalla on amerikkalaisen John Deweyn ajatus teorian, olettamusten, käsitysten ja ajatusten kokeileminen käytännössä (Karppinen 2015, 46). Tavanomaisesta poikkeava toiminta saa yksilön muuttamaan käsityksiä itsestään ja ympärillä vallitsevista asioista.

Seikkailukasvatuksessa tapahtuvalla vuorovaikutuksella irrallinen kokemus pyritään hyödyntämään reflektiivisenä oppimisena. Kokemuksista keskustelemalla yksilö tulkitsee tapahtunutta ja luo sille merkityksen. Kun yksilö myöhemmin hyödyntää kokemusta toiminnassaan, on tapahtunut reflektiivistä oppimista. (Osterman & Kottkamp 1993, Mezirow 1998, Karppisen 2005, 50 mukaan.)

Reflektion tavoitteena on oman tietoisuuden lisääminen, jonka myötä omien arvojen pohjalta toimiminen on helpompaa, mikä taas lisää tyytyväisyyttä omaa elämää kohtaan. Reflektiolla tuodaan näkyväksi myös yksilön henkilökohtaista oppimista, mikä mahdollistaa Gassin (1995) mukaan oppimisen laajemman soveltamisen tulevaisuudessa. Epätavallisessa ympäristössä tapahtuvassa toiminnassa oppimisen siirtovaikutus arkeen ilmenee kolmella tasolla Gassin mallissa. Kohdistettu siirtovaikutus keskittyy psykomotoristen taitojen oppimiseen. Kohdistamaton siirtovaikutus tarkoittaa yleisten asioiden käsitysten oppimista, joita voidaan myöhemmin hyödyntää esimerkiksi ongelmanratkaisussa. Vertauskuullinen eli metaforinen siirtovaikutus edellyttää aikaisemman oppimistilanteen prosessin hyödyntämistä toisessa samankaltaisessa tilanteessa. (Pietilä 2020, 188–189.) Oppimistilanteen ja arjen välille luodaan psykologinen korrelaatio, joka mahdollistaa siirtovaikutuksen (Gass 1995, Karppisen 2005, 82 mukaan).

5 Seikkailukasvatus ja lastensuojelu

5.1 Kehityksellinen ja terapeutinen seikkailukasvatus

Kurt Hahnin elämyspedagogiikka on saanut alkunsa hänen perustamansa koulun toiminnasta. Koulun tavoitteena oli vahvistaa lasten sitkeyttä pänntäämisen sijaan. Hahnin mukaan toiminnallinen kasvatus tekisi nuorista aktiivisia kansalaisia. Hän mainitsi nuorten ongelmiksi muun muassa itsekurin, muistin ja mielikuvituksen sekä fyysisen toimintakyvyn heikentymisen. (Richards 1999, Karppisen 2005, 32 mukaan.) Samankaltaisten haasteiden heijastuessa nykyaikana, vaikuttaa hahnilaiseen elämyspedagogiikkaan perustavalla seikkailukasvatuksella olevan mahdollisuuksia lastensuojelussa käytettävänä menetelmänä.

Latomaan ja Karppisen (2010, 9) mukaan seikkailutoimintaa käytetään enenemissä määrin lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Linnosuon (2007) mukaan seikkailukasvatusta voidaan toteuttaa myös kehityksellisen ja terapeutisen tavoitteen lähtökohdista. Kehityksellisen seikkailukasvatuksen pyrkimyksenä on käyttäytymiseen vaikuttaminen sekä uusien toimintatapojen omaksuminen ja terapeutin seikkailukasvatuksen pyrkimys on haitalliseen käyttäytymiseen vaikuttaminen sekä selviytymiskeinojen laajentaminen. (Lindholm & Väisänen 2010, 193.)

Tavoitteellista seikkailutoimintaa lastensuojelun avohuollossa on järjestetty Suomessa vuodesta 1996 lähtien. Helsingin koillisen sosiaalikeskuksen työryhmään kuului erityissosiaalityöntekijä ja seikkailutoiminnan ohjaaja. Toiminta perustui lasten ja perheiden tukemiseen toiminnallisilla menetelmin. Toimintaan osallistuvilla 11–17-vuotiailla lapsilla ja nuorilla oli koulunkäyntivaiveuksia ja vaikeuksia selviytyä arjen kriiseistä. Seikkailutoiminnassa keskityttiin vuorovaikutustaitojen kehittämiseen ja tunnekokemusten tulkintaan. Tavoitteena sosiaalitoimen alaisessa seikkailutoiminnassa oli lasten ja nuorten selviytymiskyvyn vahvistaminen. (Kujala 2013, Karppisen 2015, 171–172 mukaan.)

5.2 Ryhmätoiminta ja seikkailukasvatus lastensuojelussa

Sosiaalitoimen alainen seikkailutoiminta on lasten ja nuorten sosiaaliseen selviytymiseen tähtäävää seikkailukasvatusta (Kujala 2013, Karppisen 2015, 172 mukaan). Sosiaalityöntekijänä toimiva Kujala on havainnut, että luontoelementtejä voi hyödyntää haastavien lasten ja nuorten kykyjen huomioimiseen ja voimaannuttamiseen (Kujala 2015, Kallion, Korhiamäen & Häklin 2015, 27 mukaan). Kujalan (2015, 72–74) mukaan haastavista tilanteista tulevien nuorten kanssa lähtökohtana on yhteyden löytäminen, joka mahdollistaa yksilön arvojen tarkastelun. Tutusta kaupunkiympäristöstä siirtyminen luontoon mahdollistaa

uudenlaisen itsensä kohtaamisen ja itsereflektion, mikä on avainasemassa ryhmätoimintaan sitoutumisessa ja omien sosiaalisten roolien hahmottamisessa. Työskentelytapana seikkailukasvatuksen tarkoitus lastensuojelun avohuollossa on yksilön sisäisen motivaation vahvistaminen, sosiaalisten roolien hahmottaminen sekä tulevaisuuskuvien peilaaminen.

Lahtinen (2018, 24) on havainnut, että retkellä ollessaan lastenkodin lasten ja aikuisten kohtaaminen on tasavertaisempaa. Lastenkotien retkien lasten ja aikuisten väliseen vuorovaikutukseen keskittyvässä artikkelissa Lahtinen nostaa esille kolme merkitystä: osallisuuden vahvistaminen, suhdeperustainen hoidollisuus ja kasvatuksellisuus sekä lastensuojelutyön kehittäminen yhteistyössä lasten ja nuorten kanssa. Osallisuuden tunne syntyy vuorovaikutuksessa muiden sijaishuollossa asuvien kanssa, mikä mahdollistaa samalla kiinnittymiskohtia lapsen tai nuoren elämään. (Emond 2003; Törrönen 2006, Lahtisen 2018, 25 mukaan). Kokemukset perustuvat Pelastakaa lasten erityislastenkodeissa toteutettuun retkihankkeeseen, jonka aikana huomattiin, että mutkattomat vuorovaikutustilanteet nuoren ja aikuisen välillä syntyvät kiireettömyyden ja ohjelmattomuuden kautta (Moision 2018, 84).

Moision (2018, 42) mukaan vuorovaikutusten laatua voidaan käsitteellisesti jäsentää yhteensointuvaksi, monitulkintaiseksi, epävireiseksi ja mutkattomaksi. Yhteensointuva vuorovaikutus on eläytymistä toisen kokemusmaailmaan, ja epävireinen vuorovaikutussuhde on liian kireä tai löysä (Lunabba 2013, Moision 2018, 42 mukaan). Monitulkintaisissa vuorovaikutustilanteissa osapuolten tulkinta on ristiriitaista. Mutkaton vuorovaikutus syntyy ilman aktiivista pyrkimystä ja se on rauhallista ja emotionaalisesti tasapainoista. Retkellä ollessa on paljon neuvottelua vaativia tilanteita ja tavoitteena on yhteensointuva vuorovaikutus dialogisuuden ja kunnioittamisen avulla. Myös epävireisten vuorovaikutustilanteiden ilmeneminen on mahdollista ja kokemusmaailman sivuuttaminen voi olla molemminpuolista. Epävireisen tilanteen ilmetessä on tärkeää säilyttää rauhallisuus ja hoitaa tilanne yhteisymmärryksessä. Aikuisen kireä toiminta voi provosoida nuorta entisestään.

Lahtisen (2018, 31) mukaan lastenkotien retkitoiminnan kehittäminen ja ylläpitäminen on välttämätöntä lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oikeuksien kannalta. Lastenkodeissa asuneiden nuoret muistavat usein retket parhaina muistoina yhdessä tekemisen ja arjesta poikkeavan toiminnan vuoksi (Ekholm 2013, Dixon & Stein 2003, Kivistö & Hoikkala 2014, Lahtisen 2018, 31 mukaan). Virtanen (2011, 21) on havainnut perhe- ja ryhmäkuntoutuksessa seikkailukasvatusta toteuttaessaan, että seikkailun avulla voidaan saada aikaan muutosta ja positiivista uhoa.

6 Toiminnan toteuttaminen

6.1 Toimintasuunnitelma

Seikkailukasvatuksellisen toiminnan tavoitteena on mallintaa seikkailukasvatuksellisia elementtejä lyhytkestoisessa arjessa toteutettavassa toiminnassa ja mahdollistaa poikkeava toiminta vaikeassa tilanteessa oleville lapsille ja nuorille. Seikkailukasvatuksellisten elementtien mukaan toiminnan tulee olla turvallista, tavoitteellista ja ammatillisesti ohjattua (Suomen nuorisokeskukset ry 2021). Seikkailullisessa toiminnassa tavoitteena on saada aikaan positiivisia muutoksia. Tällaisia muutoksia voi olla esimerkiksi sosiaalisten taitojen kehittyminen ja oppiminen. (Karppinen & Latomaa 2015, 47–48.) Muutosten aikaansaamisen edellytyksenä on huolellinen ja refleктоiva suunnittelu (Pietilä 2020, 192). Toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen tukena hyödynsin kehittämishankkeen yksityiskohtaista kuvausta. (Kuusisto 2012, Salosen 2013, 32 mukaan.) Kuviossa keskeistä on vaiheistaminen ja toiminnan kokeileminen (Liite 1).

Toiminnan sisällön suunnittelussa tavoitteena on huomioida lasten ikätaso sekä mielenkiinnon kohteet, jotta toiminta olisi mielenkiintoista osallistuville lapsille. Seikkailun toteutuessa ryhmänä, myös sisällön kannalta on huomioitava ryhmän muodostuksen vaiheita ja elementtejä. Alkuvaiheessa tavoitteena on valita retkikunnalle nimi ja ryhmäläisille roolit, joiden on tarkoitus vaihtua seikkailun edetessä. Tehtävissä on tavoitteena hyödyntää kaikkien osaamista siten, että myös pienemmät lapset saavat osallistua tehtävien ratkaisuun. Seikkailukasvatuksellisen toiminnan aikana tarkoitus on liikkua lumikengillä.

Seikkailutoiminnan runko rakentui seikkailun vaiheita hyödyntäen (Virtanen 2011, 56). Ensimmäisenä vuorossa on jokamiehen oikeudet peli, jonka tavoitteena on lämmittely ja viritäytyminen tulevaan. Tässä vaiheessa tarkoituksena on opettaa hyviä arvoja helpolla ja yksinkertaisella tavalla. Lämmittelyn jälkeen vuorossa on liikkeelle lähtö ja suunnistaminen kohti toista rastia, jossa tarkoituksena on selviytymissuojan rakentaminen yhdessä ryhmänä. Suunnistamisella hämärässä metsässä tavoitellaan vaativuutta ja herätellään tunteita. Kolmantena vuorossa on sokkosuunnistaminen, jonka tavoitteena on luottamuksen rakentaminen ja onnistumisten kokemusten varmistaminen. Tehtävässä ensimmäinen suunnistaa joukon kärkenä ja muut seuraavat silmät peitettyinä jonon kärkeä. Viimeisenä vuorossa on nuotion tekeminen, jonka tavoitteena on jännityksen laukaiseminen ja turvallisuutta rakentava kokemus. Keskustelun ja yhdessäolon myötä tavoitteena on tukea reflektiota ja mahdollistaa syvempi oppiminen.

Niin lastensuojelua kuin seikkailukasvatustakin kuvastaa ennakoimattomuus. Virtasen (2011, 56) mukaan vaikeutta seikkailutoiminnassa tuo se, että toiminnan vaikutuksia

asiakkaisiin ei voida aina ennakoida. Toiminnassa tulee siis huomioida erilaiset muuttujat ja toiminnan on oltava joustavaa. Lisäksi seikkailukasvatuksellisen toiminnan rungon on oltava selkeä ja sopivan tiivis, koska Marttilan (2020, 173) mukaan kiire ja liian laaja sisältö vaikuttaa negatiivisesti elämys- ja seikkailupedagogiseen opetukseen. Rauhallinen ja kiireettömyys mahdollistavat syväoppimisen.

Toiminnan suunnitelman muutos on mahdollista tehdä, kun toiminnan arvot, lähtökohdat ja tavoitteet ovat selvillä (Pietilä 2020, 197). Laadukas kasvatusta ja toiminta tapahtuu aina hyvien arvojen pohjalta. Arvot on hyvä tehdä näkyviksi toiminnassa oppimisen mahdollistamiseksi. Seikkailukasvatuksessa keskeistä on arjesta poikkeava ja haasteellinen toiminta, jolla pyritään aikaansaamaan positiivisia vaikutuksia yksilössä. Pietilän (2020, 192) mukaan ajatus itsensä haastamisen hyödyistä on hyvä tehdä näkyväksi osallistujille toimintaan sitoutumisen ja oppimisen kannalta. Samaan aikaan on kuitenkin varmistettava lasten ja nuorten positiivinen kokemus toiminnasta myönteisen tunnustamisen ja osallisuuden vahvistamisen avulla. Myönteinen tunnustaminen on käytännöllinen toimintaperiaate, jossa taustajatuksena on arvokkuuden ja osallisuuden kokemusten vahvistaminen (Kallio, Korkeamäki & Häkli 2015, 23). Myönteinen tunnustaminen on välittämistä, arvostamista ja kiinnostamista. Keskeistä on taito olla läsnä, kuunnella ja nähdä lapsen tai nuoren potentiaali. (Kallio, Korkeamäki & Häkli 2015, 158.)

6.2 Toiminnan arviointisuunnitelma

Kivelän ja Lempisen mukaan (2010, 46) ryhmätoiminnan arvioinnissa on olennaista realistinen luonne, tiedon kirjaaminen ja hyödyntäminen. Arvioinnin vaikuttavuudessa kiinnitetään huomiota toiminnan tarkoituksenmukaisuuteen. Vaikutus ilmaisee toiminnan seurauksena tapahtuvaa muutosta. Ryhmätoiminnassa vaikutukset voivat olla tietoisia ja ennakoituja tai ennakoimattomia. Lähtökohtaisesti ryhmätoiminnassa tavoitellaan ennakoituja vaikutuksia.

Toiminnan arvioinnissa ja tavoitteiden laadinnassa on hyödynnetty seikkailukasvatustoimijoiden kanssa yhteistyössä laadittua seikkailukasvatuksen laadun rakentumisen mallia (Widenius 2017, 91). Laadukkaan seikkailukasvatuksen tunnuspiirteitä ovat osallistavuus, reflektiivisyys, yhteistoiminnallisuus ja turvallisuus (Widenius 2017, 80). Toiminnan onnistumista arvioidaan näiden tunnuspiirteiden pohjalta. Hyvässä seikkailukasvatuksessa näkivät taustalla vaikuttavat hyvät arvot (Widenius 2017, 24). Toiminnan onnistumista, toiminnassa näkyviä arvoja ja tunnuspiirteitä arvioidaan toiminnan jälkeen lomakkeen pohjalta (liite 2).

Seikkailukasvatuksellisen toimintailtapäivän arviointiin osallistuvat toimintaan osallistuneet lapset, nuoret ja aikuiset. Toimintaa arvioidaan yksinkertaisella lomakkeella. Pääpaino

arvioitavissa asioissa on toiminnalle asetetuissa tavoitteissa: osallisuuden ja sosiaalisten taitojen vahvistamisessa, turvallisuudessa sekä kokemuksessa toiminnasta. Lomakkeessa väittämiä arvioidaan valitsemalla sopiva kohta vaihtoehtoista: eri mieltä, samaa mieltä, en osaa sanoa tai niiden väliltä. Lisäksi lomakkeessa oli mahdollisuus tuoda esille kehittämiss-ideoita ja palautetta toiminnasta.

Kirjallisen arvioinnin ja palautteen lisäksi toiminnan arvioinnissa hyödynnetään havainnointia toiminnan aikana ja jälkeen. Lapset ja nuoret arvioivat toimintaa avoimesti toiminnan aikana ja ohjaajat toivat toiminnan jälkeen esille havaintoja toiminnasta sekä sen vaikutuksista.

6.3 Turvallisuus

Ensimmäisten joukossa seikkailukasvatusta Suomessa tutkineen Telemäen (1999, 56–59) mukaan ohjaajan on tunnettava toimintaa koskevat turvallisuusmääräykset ja kartoitettava toiminnan riskit. Laadin ennen toimintaa turvallisuussuunnitelman ja riskianalyysin tutustumalla eri alojen turvallisuusasiakirjoihin sekä hyödynsin aikaisempaa kokemustani matkailupalveluiden tuottajana (liite 3). Ennen toimintaa kävimme osallistuvien ohjaajien kanssa läpi mahdollisia riskejä ja varustauduimme varavaatteilla ja ensiapuvälineillä.

Fyysisiä riskitekijöitä pohdittaessa varauduimme ensisijaisesti nyrjähdysiin, kolhuihin ja paleltumiin, koska arvioimme ne todennäköisimmiksi riskeiksi. On tärkeä pohtia etukäteen, kuinka onnettomuuksia voisi ehkäistä ennalta.

Fyysisen turvallisuuden lisäksi seikkailukasvatuksellisessa toiminnassa tärkeää on henkinen ja sosiaalinen turvallisuus. Ohjaajat ja perhekuntoutusohjaajat toivat ennen toimintaa esille mahdollisia pelkoa aiheuttavia tekijöitä. Pohdimme esimerkiksi pimeässä kulkemista ja vieraassa paikassa olemista henkisen turvallisuuden kannalta. Mortlockin (1984) jaottelun mukaan tavoitteena oli pysyä toiminnan aikana leikin ja seikkailun tasolla (Keskinen 2015, 22). Tarkoituksena on, että kukaan ei jää seikkailun aikana yksin, edes henkisellä tasolla.

6.4 Toiminnan kuvaus

Toiminnan valmistelut alkoivat edeltävällä viikolla turvallisuussuunnitelman sekä varustelistan tarkistuksella. Valmistelut tehtiin yhteistyössä toimeksiantajatahon kanssa ja tavoitteena oli ennen kaikkea turvallisen seikkailun ja kokemuksen mahdollistaminen lapsille ja nuorille.

Toimintapäivänä ennen toimintaa tapahtui vielä toimintaympäristön tarkistaminen lumitilanteen ja nuotiopaikan osalta. Lumitilanne ja lämpötila mahdollistivat toiminnan toteuttamisen

sekä nuotiopaikalla oli hyvin puita toimintailtapäivän lopetusta varten. Tarkastin tarvittavat välineet vielä kertaalleen, jonka jälkeen vuorossa oli viime hetken valmistelut toimintayksikössä. Lapset osallistuivat eväiden valmistukseen valitsemalla mieleisiä täytteitä eväsleipiin. Ajatuksena oli, että lapset saavat osallistua toiminnan valmisteluihin sekä oppivat retkelle valmistautumisesta. Päivällisen jälkeen kaikki oli valmista ja lähdimme kohti Lapakisto. Seikkailemaan lähti neljä lasta ja kolme ohjaajaa.

Paikan päällä kokoonnuimme ryhmänä parkkipaikalle, josta oli tarkoitus aloittaa lumikenkäily. Ohjeistaessani lumikenkien käyttö, yksi nuorista ilmaisi, että ei suostu lumikenkämään. Vastahakoisuus tarttui myös muihin lapsiin ja nuoriin. Tilanne oli hetken haastava, mutta mukaan oli lähtenyt tarkoituksella useita aikuisia. Epävireisessä vuorovaikutustilanteessa on tärkeää toisen kokemusmaailman ymmärtäminen (Moisio 2018, 49). Yksi ohjaaja keskusteli vastahakoisen nuoren kanssa ja tilanne rauhoittui.

Tilanteen ollessa vaikea ja lapset vaikuttivat liittoutuvan keskenään. Hetken neuvottelun jälkeen päätimme, että toteutamme seikkailun ilman lumikenkiä. Suunnitelman muuttaminen tarkoitti, että metsään suunnitellut rastipaikat täytyi hylätä. Varasuunnitelmana olin suunnitellut Erämaantietä ja luontopolkua pitkin kulkevan 2,5 kilometrin lenkin, jonka loppumatkasta olisi nuotiopaikka. Lenkki oli minulle erittäin tuttu ja olin tutustunut myös siihen talven aikana. Ryhmän opettamisessa tarvitaan kykyä joustaa suunnitelmassa ja toimia ennakoimattomissa ja uusissa tilanteissa (Siljamäki 2013, Marttilan 2020, 240 mukaan). Suunnitelman muutoksessa tärkeintä on kokonaisvaltaisen turvallisuuden varmistaminen. Toimintaan sitoutuminen on vahvasti liitoksissa psyykkiseen ja fyysiseen turvallisuuteen (Marttila 2020, 170).

Seikkailun haastava aloitus

Ennen lähtöämme yksi lapsista tahtoi mukaansa pulkan ja totesin sen olevan hyvä ajatus. Halukkaille jaettiin lisäksi taskulamput, koska ilta oli jo hämärtyvässä. Alkuperäisen suunnitelman mukaan lähdön yhteydessä olisi ollut vuorossa lämmittelypeli, mutta arvioin tilanteessa paremmaksi kertoa turvallisuudesta lyhyesti ja ytimekkäästi. Tilanne oli kulkiesämme edelleen haastava ja ryhmä hajaantui uudelleen lähdettyämme kulkemaan. Yhteistoimintaan ei vallitsevan tunnelman vuoksi ollut edellytyksiä, joten päätimme yhdessä ohjaajien kanssa yksinkertaistaa ohjelmaa. Turvallisuuden kannalta oli tärkeää, että lapset ja nuoret sitoutuisivat toimintaan. Siksi päätin, että keskustelen jokaisen lapsen kanssa erikseen samalla jatkaessamme matkaa, koska jokainen lapsi oli edelleen havaittavissa ja tilanne oli hallinnassa. Keskusteluissa otin puheeksi turvallisuuden ja herättelin ajatuksia aikaisemmista luontokokemuksista. Lisäksi kertosin illan suunnitelman ja keston. Halusin keskustelun kautta vahvistaa myös lasten osallisuutta. Vaikutti siltä, että lapset eivät

halunneet laittaa jalkaansa lumikenkiä, koska kokivat sen olevan pakotettua. Kaikilla lapsilla oli omien sanojensa mukaan kokemuksia metsäretkistä eikä metsässä oleminen ollut heidän mielestään tylsää tai ikävää. Positiivisen huomion kiinnittäminen voi olla ratkaisevaa sellaiselle lapselle tai nuorelle, joka on tottunut saamaan kielteistä palautetta (Kallio, Korkeamäki & Häkli 2015, 25). Pysin keskusteluissa kannustamaan ja kehumaan lapsia ja nuoria. Vanhemmat lapset eivät olisi halunneet liikkua yhtenä ryhmänä ja sanoivat häpeävänsä pienempiä lapsia. Lapsen tai nuoren ehdoilla tapahtuva myönteinen tunnistaminen vaatii kykyä empatiaan (Kallio, Korkeamäki & Häkli 2015, 115). Keskustelun aikana on erityisen tärkeää osata kuunnella ja olla utelias toisen kokemusta kohtaan. Empaattisen kuuntelun avulla voidaan oppia jotain, mikä ei ole itselle tuttua.

Yhteensointuvan vuorovaikutuksen ja luottamuksen rakentaminen

Ryhmän edessä kulkevalle lapselle annoin tehtäväksi pysähtyä jokaisessa risteyksessä ja odottaa. Risteyksissä oli tarkoitus varmistaa, että kaikki ovat mukana ja tarkistaa tilanne. Tiedostaessani eksymisen mahdollisuuden risteävien reittien, hämärän ja lumitilanteen vuoksi, tarkkailin edessä kulkevaa lasta koko ajan sopivalta etäisyydeltä. Toiset lapset kulivat omaan tahtiinsa keulassa kulkevan lapsen ja perässä tulevien ohjaajien välillä. Matkan edetessä myös tunnelma alkoi vapautumaan. Alussa lumikenkäilyä vastustaneet lapset liikkivat reippaasti pulkalla laskien ja intoutuen juoksemaan lumessa.

Pysähdyimme matkan aikana yhteisesti ja kiitin kaikkia toimintaan osallistumisesta ja kannustin yksilöitä pohtimaan oman tietoisien suhtautumisen vaikutuksesta toimintaan. Lastensuojelussa lasten haastava käyttäytyminen voi joskus johtua siitä, että lapsi hakee aikuiselta reaktiota tai huomiota (Moisio 2018, 49). Kerroin, että toimintaan osallistuminen on vapaaehtoista. Toivoin myös, että vaikka toiminta ei olisi mielekästä, niin ei omalla toiminnalla pilaisi muiden mahdollisuuksia nauttia. Nostin esille myös ajatuksen metsän tuomasta rauhasta ja hyväksyvistä ympäristöstä. Täällä sai olla juuri sellainen kuin on eikä tarvitse hävetä itseään tai muita. Pysähtymisen tavoitteena oli käynnistää yksilöiden pohdintaa toiminnasta ja omasta toimijuudesta. Pysin tilanteessa kannustamaan toimintaan, mutta samalla tuomaan myös ymmärrystä kaikenlaisille tunteille. Tilanteessa tavoitteena oli vahvistaa yhteensointuvaa vuorovaikutusta epäviirisen seikkailun alituksen jälkeen. Yhteensointuvaa vuorovaikutusta voi tukea valtasuhteita tasoittamalla ja yhdessä tekemällä (Moisio 2018, 49).

Tunnelman vapautumisen myötä halusin tunnustella lasten mielenkiintoa ja kyvykkyyttä yhteistoiminnallisuuteen sekä tukea yhteensointuvaa vuorovaikutusta. Lähdimme liikkeelle noudattaen alkuperäisen suunnitelman sokkosuunnistusta, siten että myös aikuiset osallistuvat. Lisäksi tavoitteena oli luottamuksen rakentaminen. Sokkosuunnistamiseen vaikutti

osallistujista hauskalta, mutta yksi lapsista ei halunnut osallistua. Loppumatkan teemana oli suunnistaminen ja matka jatkui tavallisesti kävellen, mutta suunnistajan vaihdella. Lapsia tarkkaillessani huomasin, että he tutkivat luontoa ja seikkailivat omatoimisesti.

Seikkailun päätös

Saavuttuamme nuotiopaikalle oli vuorossa tulenteko ja eväiden syönti. Alkuperäisen suunnitelman mukaan ohjaaja olisi tehnyt nuotion, mutta päätin hyödyntää mahdollisuuden tavoitteena lisätä yhteistoiminnallisuutta, kokemuksellisuutta ja vahvistaa osallisuuden tunnetta. Kysyin toiminnasta toistaiseksi melko sivuun jääneeltä nuorelta kokemuksia tulenteosta. Hänen vaikuttaessa kiinnostuneelta, kysyin haluaisiko hän tehdä nuotion. Nuoren vastatessa myöntävästi päätin, että lapset ja nuoret saavat tehdä tulen ohjaajien seurassa ja tukiessa vierestä. Lapset ja nuoret osallistuivat aktiivisesti puiden pilkkomiseen, kuivien puiden etsimiseen ja nuotion sytyttämiseen. Tilanne tarjosi oivan mahdollisuuden lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamiseen. Osallisuuden kokemuksessa ratkaisevaa on oman osallistumisen merkityksellisyydellä (Hämäläinen & Holma 2020, 152). Nuotion tekeminen oli vaikeaa lumisateen ylyessä, mutta yhdessä nuotio saatiin syttymään lopulta. Kokemuksellisuuden kannalta tilanne oli mainio. Joutuessaan tavanomaisesta poikkeavaan ympäristöön ja joutuessaan suoriutumaan itsenäisesti tehtävästä, yksilö toimii tasapainottomassa tilassa ja kohtaa käsityksiä omista kyvyistä, asenteista ja tiedoista (Karppinen 2010, 120). Yhteinen tavoite ja sen saavuttaminen vaikutti vahvistavan lapsia ja nuoria ryhmänä.

Hiilloksen valmistuessa päätin hyödyntää mahdollisuuden ja näyttää lapsille hätämajoitteen tekoa, tulusten käyttöä ja kerroin hieman retkeilyvarusteista. Hyödynsin alkuperäisen suunnitelman haastavinta vaihetta muuntaen sen tilanteeseen sopivaksi. Koska seikkailu oli aikataulullisesti loppupuolella, ei enää kannattanut toteuttaa haastavaksi suunniteltua ryhmätehtävää. Koin, että nuotion sytyttäminen haastavissa oloissa oli ajanut tehtävänsä vaativana ja tunteita herättävänä toimintana. Pysin huomioimaan opetustilanteessa seikkailukasvatuksessa keskeisen kokemuksellisen oppimisen, jossa yksilö saa itse tehdä ja kokea. Oppimistilanteessa keskeistä oli selviytymisen teema. Viritellessämme laavukangasta puiden väliin, pohtivat lapset ja nuoret tilanteita, joissa he ovat joutuneet selviämään ilman kunnollisia varusteita. Kerroin lapsille omasta seikkailustani Skotlantiin, jolloin kotinani toimi laavukangas. Tavoitteena oli, että lapset ja nuoret yhdistäisivät tekemänsä ja kuulemansa hyödyntäen sitä arjessa myöhemmin. Kohdistetun eli suoran oppimisen siirtovaikutuksen lisäksi tavoitteena oli kohdistamattoman ja vertauskuvallisen siirtovaikutuksen mahdollistaminen. Luonnossa opittua kokemusta pystytään hyödyntämään myöhemmin arjessa, kun tapahtumien välille luodaan psykologinen korrelaatio (Gass 1995, Karppisen 2005, 82 mukaan).

Nuotiopaikalla oli lisäksi vapaata aikaa, jotta lapset ja nuoret saisivat tehdä asioita mielensä mukaan. Lisäksi ajatuksena oli vuorovaikutuksen tasavertaisuuden vahvistaminen. Moision (2018, 84) mukaan kiireettömyys ja ohjelmattomuus mahdollistavat mutkattomat vuoro-vai-
kutustilanteet. Vapaa-aika mahdollisti myös lasten ja nuorten omaehtoisen toiminnan. Illan laskeutuessa ja lumisateessa oli lampun kanssa kulkeminen jännittävää ja pienimmät lap-
set juoksivat ajoittain jännittyneinä takaisin nuotiolle turvaan. Eväät maistuivat lapsille ja ohjaajien syödessä viimeisinä, lapset olivat löytäneet yhteisen hauskanpidon. Mukaan tullut pulkka ja sillä laskeminen oli kaikille mieleistä ja lopulta lähteminen oli vaikeaa.

7 Arvioinnin tulokset

7.1 Ohjaajien arviointi

Seikkailutoimintaan osallistuneet ohjaajat olivat samaa mieltä siitä, että lasten osallisuus huomioitiin toiminnassa ja toiminnan taustalla vaikuttivat hyvät arvot. Kaksi kolmesta ohjaajasta oli täysin samaa mieltä ja yksi ohjaaja oli osittain samaa mieltä, että lapset kokivat toiminnan mielekkääksi ja toiminta vahvisti lasten sosiaalisia suhteita. Kehittämistä vaati arvioinnin mukaan yksilöllisten tavoitteiden huomioiminen, sillä kaksi ohjaajista oli osittain samaa mieltä tavoitteiden huomioimisesta ja yksi ohjaaja ei osannut sanoa. Myös toiminnan turvallisuudessa oli hieman kehitettävää, sillä yksi kolmesta ohjaajasta ei osannut sanoa oliko toiminta turvallista. Muiden mielestä toiminta oli turvallista. Lopuksi kysyttäessä toiminnan mielekkyyttä; ohjaajat kokivat itse, että toiminta oli mielenkiintoista ja sitä voisi toteuttaa myös tulevaisuudessa.

Toiminnan jälkeen jatkoin toimintayksikössä työskentelyä ja pääsin keskustelemaan ohjaajien kanssa toiminnan vaikutuksista lapsiin ja nuoriin. Ohjaajien mukaan toiminta tuki lasten osallisuutta sekä vahvisti heidän sosiaalisia taitojansa. Toiminnan jälkeen nuoret viettivät enemmän aikaa toistensa seurassa ja lisääntynyt vuorovaikutus oli elävöittänyt lastensuojelun toimintayksikön osastolla vallitsevaa tunnelmaa. Toiminta oli tuonut lähemmäksi myös aikuisia ja lapsia.

7.2 Lasten arviointi

Toimintaan osallistuneet lapset arvioivat toimintaa samojen kysymyksiä pohjalta omaohjaajan kanssa. Lapsia varten tarkoitetut kysymykset olivat yksinkertaisempia ja niitä oli vähemmän. (liite 4.) Lisäksi monivalintavaihtoehtojen yhteydessä oli hymiöt helpottamassa oikean kohdan valitsemista. Ohjaajien mukaan lomakkeiden täyttämisen oli lapsilla vaikeuksia keskittyä ja ainakin yksi lapsista vastasi kysymyksiin lukematta tai kuulematta kaikkiin kysymyksiin valitsemalla surunaaman.

Lasten ja nuorten vastausten mukaan seikkailu oli suurimmalle osalle kivaa ja heidät huomioitiin seikkailun aikana. Kysymykseen toimintaan vaikuttamisesta lapset eivät osanneet sanoa. Suurimmalla osalla oli turvallinen olo ja he halusivat seikkailemaan uudestaan. Lasten mukaan parasta seikkailussa oli yhdessä retkeily sekä pulkkailu. Yhden lapsen mukaan retkelle lähteminen ei ollut kivaa.

Lapset ja nuorten mukaan lumikenkäily ei toimintana olisi ollut kivaa. Suunnitellut tehtävät olivat vanhempien lasten mielestä tylsiä ja pitivät enemmän aikuismaisesta seikkailusta. Pienemmät lapset pitivät tehtävistä ja olisivat toivoneet niitä enemmänkin.

7.3 Itsearviointi

Toiminta onnistui mielestäni saavuttamaan sille asetettuja tavoitteita. Huomioin toiminnassa lasten ja nuorten osallisuutta. Seikkailun lähdön ollessa haastava, sovelsin toimintaa muuntaen sen vastaamaan lasten ja nuorten toiveita. Turvallisuuden näkökulmasta retken alkutilanne oli haastava, mutta tilanteeseen oli varauduttu usean ohjaajan lähdettyä mukaan. Lapsen toimiessa ryhmän suunnistajana luotin ammattitaitooni ja kokemukseeni, mutta varmistin tilanteen hallinnan näkökontaktin ja vuorovaikutuksen avulla. Vaikka toiminta ei mennyt suunnitelman mukaan, koen lasten ja nuorten saaneen toiminnasta positiivisen ja turvallisen kokemuksen.

Erityisen tyytyväinen olin huomattessani retken alussa toimintaa vastustaneiden nuorten toimiessa seikkailun loppuvaiheessa aktiivisesti ja yhteistyössä. Lasten ja nuorten toimiessa ryhmänä, johtajana toimi seikkailun alussa eniten toimintaa vastustellut nuori. Lasten nau-raessa ja leikkiessä seikkailun loppuvaiheessa olin varma siitä, että suunnitelmien muuttamisesta huolimatta seikkailu oli onnistunut. Lapset sitoutuivat toimintaan, kun se tapahtui myös heidän ehdoillaan. Vaikka vastausten luotettavuus on epävarmaa, niin koen, että lasten mielipiteen kysyminen on tärkeää osallisuuden kannalta.

Toiminnan jälkeen pääsin havainnoimaan lasten ja nuorten elämää sijaishuollossa. Omat havaintoni olivat samankaltaiset kuin muiden ohjaajien. Myös omien havaintojeni mukaan osastolla vallitseva tunnelma oli vapautuneempi ja elävämpi. Seikkailukasvatuksellisella toiminnalla oli havaintojeni mukaan ryhmäyttävä ja voimaannuttava vaikutus.

8 Pohdinta

8.1 Eettisyys

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisten suositusten mukaan (2020, 5) mukaan opinnäytetyön tekijän on hallittava opinnäyteprosessissa hyvän tieteellisen käytännön toimintatapa, tieteellisen käytännön vastuu, eettisen ennakoarvioinnin lähtökohdat, tarpeellisuus ja ennakoarviointimenettely sekä ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen yleiset periaatteet.

Työskennellessä ja toteuttaessa opinnäytetyötä lastensuojelun avohuollon toimintayksikössä on huomioitava ammattieettiset lähtökohdat, joita ovat ihmisarvo, ihmisoikeudet ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus. (Talentia 2018, 11.) Toiminnan aikana tärkein eettinen osa-alue on kokonaisvaltaisen turvallisuuden varjeleminen. Seikkailua kasvatuksellisenä menetelmänä hyödyntäessä toimintaan osallistuvien ohjaajien huolehtia, että seikkailu ei muutu pelottavaksi tai epämiellyttäväksi lapsen tai nuoren näkökulmasta (Keskinen 2015, 22-24).

Yhteiskunnassa vallitsevalla pandemiatilanteella oli vaikutusta toiminnan toteutumiseen ja arviointiin. Toiminnan suunnittelu oli haastavaa epävarmuuden hallitessa ilmapiiriä ja pandemian leviämisen vuoksi tehtävien rajoitusten tiukentuessa. Toiminnan arvioinnissa päädyttiin yksinkertaistamaan kysymyksiä ja rajoittamalla vastaukset valmiisiin kvantitatiivista tutkimusta muistuttaviin monivalintavastauksiin, jotta kontakteja pystyttäisiin välttämään. Toisaalta myöhemmin jatkaessani sijaisuuksia toimintayksikössä sain vahvistusta arvioinnin vastauksille laadulliselle tutkimukselle ominaisella tavalla reflektion ja keskustelun kautta. Kvantitatiivista eli ja kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta voidaan yhdistää luomalla laajempi ymmärrys tutkittavasta aiheesta (Creswell 2009; Teddie & Tashakkori 2011; Tuomen & Sarajärven 2018, 57-58).

Toteuttaessani toiminnallista opinnäytetyötä yhteistyössä työyhteisön kanssa, oli erityisen tärkeää keskustella avoimesti ja sopia työnjaosta. Opinnäytetyö käynnistyi yhteisestä halusta kehittää lastensuojelun avohuollon toiminnallista työtä ja siten sen tuli tapahtua avoimesti yhteistyössä työyhteisön ja toimintaan osallistuvien tahojen kanssa. Sovin työyhteisön vastaavan ohjaajan sekä opinnäytetyön ohjaajan kanssa opinnäytetyöprosessia koskevista seikoista, toimeksiantosopimuksesta ja tutkimusluvasta.

Koska toimintaan osallistuvat lapset ja nuoret ovat lastensuojelun avohuollon asiakkaita, tulee toiminnan valmistelussa olla huolellinen ja hienovarainen. Työyhteisön hyväksynnän myötä hain tutkimuslupaa organisaation lapsiperhepalveluista. Tutkimusluvan myötä sitouduin sopimuksella muun muassa pitämään kerättävät tiedot salassa, estämään tiedon

leviämisen, huolehtimaan toimintaan osallistuvien anonymiteetistä sekä noudattamaan tieteen eettisiä ohjeita.

Hyvän tieteellisen käytännön toimintatavan mukaan alaikäisen ja alle 15-vuotiaan ollessa tutkittavana antaa luvan tutkimukseen osallistumiselle ensisijaisesti huoltaja, mutta myös lapsen itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa. Tutkijan on huomioitava myös, että mikäli tutkimus haittaa lapsen etua, tulee tutkimus keskeyttää. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021, 9-10.) Ennen toimintaa huolehdiin, että jokaisen toimintaan osallistuvan lapsen tai nuoren huoltaja oli tietoinen toiminnasta sekä oli antanut luvan huollettavan osallistumiselle. Tämä on erityisen tärkeää myös lastensuojelun avohuollon vapaaehtoisuuteen ja yhteistyöhön perustuvan erityispiirteen takia. Lasten ja nuorten toiveesta toiminnan aikana ei otettu valokuvia.

Kuvaan opinnäytetyöprosessia selkeästi ja objektiivisesti. Huomioin, että tutkimuksen tulee olla toistettavissa. Hyödynsin aineistohaussa virallisia ja hyviksi todettuja hakupalveluja, mutta vastaan itse, että valitsemani lähteet ovat tieteelliseen tutkimukseen sopivat. Valitsin lähteet siten, että niissä esiintyvä tieto oli yhtenäistä muiden lähteiden kanssa. Noudatin lähteiden hyödyntämisessä hyvää tieteellistä käytäntöä ja kunnioitan tutkijoiden työtä ja tutkimuksia asianmukaisella tavalla niihin viittaamalla (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Tutkimuksen luotettavuuden kannalta oleellista on totuus ja objektiivisuus (Tuomi & Sarajärvi 2018, 118). Totuuden ja objektiivisuuden varmistamiseksi hyödynnettiin yhteistyön mahdollisuutta yhtenevän kuvan ja käsityksen muodostamista toiminnasta sekä toiminnan vaikutuksista.

Lapsen edun ollessa lastensuojelun perusta, tulee lapsen etua pohtia myös eettisestä näkökulmasta. Lapsen osallisuuden vahvistaminen voi olla tavoitteisiin kirjattua, mutta se ei saa tapahtua ilman lapsen kuulemista ja mielipiteen kysymistä (THL 2021). Toisaalta haastavissa kasvuoloissa eläneiden lasten sanallinen ilmaisu on usein kielteistä ja vastaus mielekästäkin asiaa koskevaa kysymystä kohtaan on usein ensin negatiivinen. On hyvä pohtia, onko osallistuminen seikkailuun lapsen edun kannalta hyväksi, vaikka lapsi sitä ensin hie-man vastustelisikin.

8.2 Kehittämisisideat

Vaikka toiminta kokonaisuutena onnistui, kehittämistä jäi erityisesti yksilöllisten ominaisuuksien ja tavoitteiden huomioimisessa. Seikkailukasvatukselliselle toiminnalle haasteita aiheutti osittainen vapaaehtoisuus. Lähtökohta oli haastava, sillä osa lapsista ei olisi halunnut osallistua toimintaan. Mäkisen (2020, 214) mukaan toimintaan osallistumisen on oltava vapaaehtoista, jotta seikkailussa ei mennä epäseikkailun puolelle. Tulevaisuudessa toimin-

taa toteuttaessa tulee varmistaa, että lapset ja nuoret haluavat varmasti osallistua seikkailuun. Vastahakoisuuden vuoksi toiminnan alkuperäisestä perustasta, lumikenkäilystä, jouduttiin luopumaan. Toiminnassa joustamalla oli kuitenkin mahdollista saavuttaa toiminnalle asetettuja tavoitteita.

Turvallisuuden askarruttaessa toiminnan arvioinnissa, keskustelin turvallisuudesta ja sen merkityksestä toimintayksikössä. Turvallisuuden kannalta lasten yllättävä käytös kokouksessamme Lapakiston parkkipaikalle oli aiheuttanut epävarmuutta turvallisuuden suhteen. Lasten hetkelliseen hajaantumiseen ei ollut osattu varautua. Ohjaajien mukaan tulevaisuudessa tulisi huomioida asiakkaiden erilaiset taustat ja niiden vaikutus toimintaan sekä ohjaajien kesken olisi ollut hyvä sopia tarkka toimintasuunnitelma, kuinka toimia haastavan käytöksen suhteen ja jakaa vastuuta tarkemmin etukäteen. Yhden ohjaajan mukaan lapset voisi tulevaisuudessa jakaa ryhmiin iän perusteella.

Vaikka lyhytkestoisella ja kertaluontoisella toiminnalla vaikutti olevan positiivisia vaikutuksia lapsiin ja nuoriin, niin toiminta tuntui loppuvan kesken. Vasta seikkailun loppuvaiheessa oli otollinen ilmapiiri seikkailulle, ja sitä jatkamalla olisivat myös vaikutukset olleet paremmat. Toisaalta nyt retkeily ja seikkailu jatkui osana toimintayksikön arkea lasten ja nuorten aloitteesta.

8.3 Johtopäätökset

Seikkailukasvatuksellisen toiminnan tarkoituksena oli vahvistaa lasten ja nuorten osallisuutta, vahvistaa heidän sosiaalisia taitojansa sekä yhdistää lapsia ja nuoria. Toiminnan oli tarkoitus madaltaa työntekijöiden kynnystä toteuttaa erilaista toimintaa osana toimintayksikön arkea. Opinnäytetyön perustana toimi seikkailukasvatuksen ja lastensuojelun teoria sekä käytäntö.

Toiminnan suunnitteleminen lastensuojelun avohuollon sijoitetuille voi olla vaikeaa. Suunnittelua vaikeuttaa muun muassa sijoitusten eriaikaisuus, erityistä tukea tarvitsevat lapset sekä vuorotyö. Tarkasti suunnitellun kertaluontoisen toiminnan toteuttaminen voi olla vaikeaa muuttujien takia. Toiminnassa tulee huomioida lasten yksilölliset ominaisuudet ja ennen toimintaa on hyvä suunnitella, kuinka toimia haastavien tilanteiden osalta. Toimintaan osallistuvien on tunnettava lapset, jotta toiminta on turvallista.

Toiminta vaikutti osallistuneisiin lapsiin ja nuoriin monella tavalla. Yksikön arjessa näkyvin muutos oli lapsia ja nuoria yhdistävä kokemus. Yhteinen kokemus vahvisti sosiaalisia suhteita ja se muutti lasten vuorovaikutusta ja käyttäytymistä arjessa muiden ohjaajien ja omien havaintojeni mukaan. Vaikka toiminta oli lyhytkestoinen ja kertaluontoinen, niin sillä vaikutti olevan tasavertaisuutta lisäävä vaikutus lasten ja aikuisten väliseen vuorovaikutukseen.

Toiminnan suunnittelussa ja toiminnan aikana on hyvä huomioida joustavuus ja kiireettömyys lasten ja nuorten osallisuuden huomioimiseksi. Kun tilanteissa ei ollut kiire oli vuorovaikutus lasten kanssa vapaampaa ja lapsilähtöistä. Toiminnan arvioinnin tulokset ja havainnot toiminnasta ovat yhteneväisiä seikkailukasvatuksen teorian ja aikaisemmin toteutettujen tutkimusten tulosten kanssa.

Turvallisuuden merkitys korostui ennen toimintaa, toiminnan aikana ja toiminnan jälkeen. Sen tärkeyttä ei voi korostaa liikaa. Kokemuksen perusteella seikkailukasvatukselliselle toiminnalle on tulevaisuutta lastensuojelun avohuollossa. Vaikka toiminta alkuun herätti vastustusta, niin yhteinen toiminta vaikutti lapsille mielekkäältä ja selviytymistaitojen kuten nuotion tekeminen ja suunnistaminen seikkailun aikana oli lapsista jännittävää.

Lähteet

Aaltonen, S. & Heikkinen, A. 2013. Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa Bardy, M. Lastensuojelun ytimissä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 21.12.2020. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1

Aarnio, N. 2018. Toipuminen tapahtuu vuorovaikutuksessa – Miten ammattilaiset voivat tukea nuorta ja hänen vanhempiaan sijoituksen alkuvaiheessa? Teoksessa Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi. Viitattu 11.2.2021. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf

Alatalo, M. & Kantaluoto, A. 2018. Traumaattisista oloista tulleiden lasten ja perheiden auttaminen koulun, terveydenhuollon ja lastensuojelun yhteisenä työnä. Teoksessa Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi. Viitattu 11.3.2021. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänsä. Viitattu 4.3.2021. Saatavissa: http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?t=1526901428

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 21.12.2020. Saatavissa: <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>

Bardy, M. 2013. Lastensuojelun ytimissä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 21.12.2020. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1

Civil, T. 2018. Lapsen ja perheen kohtaaminen lastensuojelun avohuollossa – Tarkastelua systeemisestä näkökulmasta. Teoksessa Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi. Viitattu 11.2.2021. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf

Heino, T. 2013. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, M. Lastensuojelun ytimissä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 21.12.2020. Saatavissa:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1

Hotari, K-E., Oranen, M. & Pösö, T. 2013. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 21.12.2020. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1

Häkli, J., Kallio, K. & Korkiamäki, R. (toim.) 2015. Myönteinen tunnistaminen. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisu. Viitattu 11.2.2021. Saatavissa: http://www.nuorisotutkimus-seura.fi/images/julkaisuja/myonteinen_tunnistaminen.pdf

Hämäläinen, P. & Holma, M. 2020. Liikunnan didaktiikkaa ja seikkailukasvatusta. Teoksessa Karppinen, S., Marttila, M. & Saaranen-Kauppinen, A. (toim.) Seikkailukasvatusta Suomessa -pedagogisia ja didaktisia näkökulmia. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 148–159.

Inkinen, H. 2018. Muutosta ja voimaa – lasten ja nuorten kokemusasiantuntijuus osaksi maakunnallista kehittämistyötä. Teoksessa Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi. Viitattu 11.2.2021. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf

Kaikko, K. & Friis, L. 2013. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa Bardy, M. Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 21.12.2020. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1

Karppinen, S., Marttila, M. & Saaranen-Kauppinen, A. (toim.) Seikkailukasvatusta Suomessa -pedagogisia ja didaktisia näkökulmia. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. PDF-dokumentti. [viitattu 28.4.2020] Saatavissa: <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2020/01/seikkailukasvatusta-suomessa-outdoor-adventure-education-in-finland.pdf>

Karppinen, S. 2020. Didactic relationships in Outdoor adventure education and experiential learning. Teoksessa Karppinen, S., Marttila, M. & Saaranen-Kauppinen, A. (toim.) Seikkailukasvatusta Suomessa -pedagogisia ja didaktisia näkökulmia. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 95–106.

Karppinen, S. & Latomaa, T. 2015. Seikkailun elämyksiä III. Suomalainen seikkailupedagogiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Karppinen, S. & Latomaa, T. (toim.) 2010. Seikkaillen elämyksiä II. Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Karppinen, S. 2005. Seikkailullinen vuosi haastavassa luokassa. Etnografinen toimintatutkimus seikkailu- ja elämyspedagogiikasta. Oulun yliopisto. Viitattu 11.2.2021. Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9514277554.pdf>

Keskinen, K. 2015. Seikkailijasta seikkailukasvattajaksi, Seikkailukasvatus ammattina. Koulutustalo Aavas.

Kivelä, V. & Lempinen, J. 2010. Arki hallintaan: Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. Turku: Kota - lasten ja nuorten hyvinvointi ry.

Kujala, J. 2015. Ensiaskleet myönteiseen tunnistamiseen seikkailukasvatuksen keinoin. Teoksessa Häkli, J., Kallio, K. & Korkiamäki, R. (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisu. Viitattu 11.2.2021. Saatavissa: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myonteinen_tunnistaminen.pdf

Lahtinen, J. 2018. ”Ehkä se yhdessäolo ja puhuminen ja niinku kuunteleminen...” Osallisuutta ja vuorovaikutussuhteita tukevia kohtaamisia lastenkotien retkillä. Teoksessa Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi. Viitattu 11.2.2021. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Suomen laki. Viitattu 21.12.2020. Saatavissa: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L7>

Marttila, M. 2020. Luontoliikunta elämys- ja seikkailupedagogiikassa. Teoksessa Karppinen, S., Marttila, M. & Saaranen-Kauppinen, A. (toim.) Seikkailukasvatusta Suomessa - pedagogisia ja didaktisia näkökulmia. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 160–175.

Marttila, M. 2016. Elämys- ja seikkailupedagoginen luontoliikunta opetussuunnitelman toteutuksessa. Etnografinen tutkimus. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Jyväskylän yliopisto. Akateeminen väitöskirja.

Moisio, J. 2018. Kohtaamisia retkillä. Osallisuus ja yhteisöllisyys lastenkotien retkitöiminnassa. Nuorisotutkimusseura. Viitattu 11.2.2021. Saatavissa: https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/tiedostot/2018_moisio_kohtaamisia_verkko.pdf

- Mäkinen, S. 2020. Seikkailukasvatuksen mahdollisuuden perusopetuksessa. Teoksessa Karppinen, S., Marttila, M. & Saaranen-Kauppinen, A. (toim.) Seikkailukasvatusta Suomessa -pedagogisia ja didaktisia näkökulmia. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 210-221.
- Nieminen, J. 2020. From everyday woodcraft to professional youth work – a short history of adventure education in Finnish youth work. Teoksessa Karppinen, S., Marttila, M. & Saaranen-Kauppinen, A. (toim.) Seikkailukasvatusta Suomessa -pedagogisia ja didaktisia näkökulmia. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 34–41.
- Petreljus, P. & Eriksson, P. 2018. Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi. Viitattu 11.2.2021. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf
- Pekkarinen, E. & Hästbacka, N. 2018. Koulukotien asema muuttuvassa palvelukentässä. Teoksessa Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi. Viitattu 15.2.2021. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf
- Pietilä, K. 2020. Reflektointi elämyspedagogiikassa. Teoksessa Karppinen, S., Marttila, M. & Saaranen-Kauppinen, A. (toim.) Seikkailukasvatusta Suomessa -pedagogisia ja didaktisia näkökulmia. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 187–199.
- Rautiainen, N. 2020. ”Siinä sivussa saattaa vahingossa löytää suuntaa elämälle” – seikkailukasvatus nuorten työllistymisen ja hyvinvoinnin tukena Luontopolkua eteenpäin -hankkeessa. Teoksessa Karppinen, S., Marttila, M. & Saaranen-Kauppinen, A. (toim.) Seikkailukasvatusta Suomessa -pedagogisia ja didaktisia näkökulmia. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 272–281.
- Reinikainen, S. 2013. Kielen katse ja puheen paino. Teoksessa Bardy, M. Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 21.12.2020. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1
- Räty, T. 2015. Lastensuojelulaki – Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opettajille, opiskelijoille ja TKI –henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulu. Puheenvuoroja 72. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Suomen nuorisokeskusyhdistys ry. 2021 Seikkailukasvatusta kehittämässä. Viitattu 3.3.2021. Saatavissa: <https://www.snk.fi/seikkailukasvatus/kehittamistyoryhma/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 24.1.2021. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Lastensuojelu 2019. Tilastoraportti 28/2020. Suomen virallinen tilasto, Lastensuojelu. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 24.12.2020. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140215/Tr28_20.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 21.12.2020. Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Virtanen, V-M. 2011. Korkeita vuoria ja suuria kokemuksia. Seikkailutoimintaa perhe- ja ryhmäkuntoutuksessa. Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö.

Widenius, S. 2017. Mistä on hyvä seikkailukasvatus tehty? Suomalaisen seikkailukasvatuksen tunnuspiirteiden ja arvojen määrittäminen laadukkaan toiminnan kuvaajiksi. Opinnäytetyö. Humak-ammattikorkeakoulu. Viitattu 8.1.2021. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/123533/Suvi_Widenius.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Liite 1. Toimintasuunnitelma

Aikataulu	Tehtävä/Toiminta	Kuvaus (Osallistujat, menetelmä ja paikka)	Tuotos
ALOITUSVAIHE			
Elokuu 2020	Harjoittelun alkaminen	Tarvekartoitus	
	Opinnäytetyön ideoiminen	Keskustelua työyhteisössä opinnäytetyön toteuttamisesta	Ideapaperi
Syyskuu 2020	Harjoittelun kehittämistyön toteutus	Seikkailukasvatuksellisen aarre-seikkailu lähiluonnossa	Harjoittelun kehittämistyö
SUUNNITTELUVAIHE			
Lokakuu 2020	Suunnittelu työyhteisössä	Aktiivista suunnittelua ja keskustelua lasten, ohjaajien ja perhetyöntekijän kanssa	
	Lupa opinnäytetyön toteuttamiselle	Opinnäytetyön aiheen sopivuuden varmistaminen varhaiskasvatuksesta vastaavalta opettajalta sekä työyhteisön vastaavalta ohjaajalta	
Marraskuu 2020	Opinnäytetyöprosessiin ilmoittautuminen		E-lomake
Joulukuu 2020	Palaveri ohjaavan opettajan kanssa	Aiheena suuntaviivat ja rajaaminen	Muistiinpanot
	Toiminnan suunnittelu	Tavoitteiden rajaaminen ja suunnittelu työyhteisössä	Toimintasuunnitelma
	Materiaalien valmistelu	Maastoon tutustuminen, tehtävien valmistelu, vaihtoehtojen kartoitus	
TOIMINTAVAIHE – KÄYTÄNNÖN TOTEUTTAMINEN			
Tammikuu 2021	Palaveri ohjaavan opettajan kanssa	Toimintasuunnitelman läpikäyminen ja toimeksiantosopimus	Toimeksiantosopimus
	Tutkimuslupa	Tutkimusluvun hakeminen organisaatiolta	Tutkimuslupa
	Turvallisuussuunnitelma ja riskianalyysi	Huomioitavat asiat: sää, varusteet, eväät, tapahtumapaikan valmistelut	Turvallisuussuunnitelma ja riskianalyysi
26.1.2021	Toiminta	Seikkailutoiminta Lapakistossa	Seikkailu
	Tiedonkeruu ja palaute	Palautteen kerääminen (lapset), havaintojen kirjaaminen	
ARVIOINTI, TIEDONKERUU JA TULOSTEN JULKAISU			
Helmikuu-			
	Opinnäytetyön viimeistely	Tulosten ja palautteen kirjaaminen, opinnäytetyön hiominen	Tulosten julkaisu, opinnäytetyö

Liite 2. Arviointilomake

LAPAKISTON SEIKKAILU

Arviointi

Ympyröi parhaiten väittämää parhaiten kuvaava numero. (1=eri mieltä, 5=samaa mieltä)

1. Lapset kokivat toiminnan mielekkääksi	1	2	3	4	5
2. Lasten osallisuus huomioitiin toiminnassa	1	2	3	4	5
3. Toiminnassa huomioitiin yksilölliset tavoitteet	1	2	3	4	5
4. Toiminta vahvisti lasten sosiaalisia suhteita	1	2	3	4	5
5. Toiminnan taustalla vaikuttivat hyvät arvot	1	2	3	4	5
6. Toiminta oli turvallista	1	2	3	4	5
7. Toimintaan osallistuminen oli mielenkiintoista	1	2	3	4	5
8. Toimintaa voisi toteuttaa myös tulevaisuudessa	1	2	3	4	5

Kuinka toimintaa voisi kehittää?

Vapaa sana

Liite 3. Turvallisuussuunnitelma

TURVALLISUUSSUUNNITELMA

Ryhmä	Toimintayksikkö
Henkilömäärä (Ohjaajat + lapset)	3+4 (lisäksi opiskelija)
Tapahtumapaikka	Lapakisto
Päivämäärä ja kellonaika	26.1.2021 klo 16-20

PUHELINNUMEROT

112

YLEINEN HÄTÄNUMERO

Vastuhenkilö	
Ohjaaja 1	
Ensiapuvastaava	
Päivystävä terveyskeskus	03 4108 9420 (Hoidon tarpeen arviointi)

OHJE AMBULANSSILLE

Osoite	Ristikankaantie 210 Nastola 60°59.2605', 25°51.9278'
Ajo-ohjeet	Ohrapäätietä-Siltalantietä-Ristikankaantietä-Sammalistentien risteykseen

Onnettomuuden sattuessa

1. Estä lisäonnettomuudet ja varoita muita
2. Anna kiireellinen ensiapu
3. Arvioi tilanteen vakavuus ja kiireellisyys – soita 112
4. Huolehdi muista osallistujista
5. Jälkireflectio

Riskianalyysi

Mitä voi tapahtua?	Todennäköisyys (Todennäköinen, kohtalainen, pieni)	Seurauksen vakavuus (Kriittinen, vakava, vähäinen)	Ennaltaehkäisy
Liukastuminen/kompastuminen	Todennäköinen	Vähäinen-vakava	Rauhallisuus
Paleltuminen	Kohtalainen	Vähäinen-vakava	Varavaatteet, kemialliset lämmittimet, hikoi-lun välttäminen
Palovamma	Kohtalainen	Vähäinen-vakava	Selkeä ohjeistus, valvonta
Eksyminen	Kohtalainen	Vakava	Ohjeistus, valvonta
Nyrjähdys, murtuma	Kohtalainen	vähäinen- vakava	

Liite 4. Arviointilomake lapsille

Lapakiston seikkailun arviointi

Väritä mielestäsi parhaiten kuvaava hymiö

	Eri mieltä	En ossa sanoa	Samana mieltä
1. Seikkailu oli kivaa			
2. Sain vaikuttaa toimintaan			
3. Minut huomioitiin seikkailun aikana			
4. Minulla oli turvallinen olo			
5. Haluaisin lähteä uudestaan seikkailemaan			

Mikä oli parasta seikkailussa?

Oliko jotain mikä ei ollut niin kivaa?
